

Jeltsin. Kirjoittaja luo varsin vakuuttavan kuvan polveilevasta tapahtumasarjasta. Näkökulmana on, että desentralisaatio on päämäärä, johon tulisi perustuslain (tosin epäselvien pykälien) nojalla pyrkiä. Presidentti Jeltsinin toiminnan motiivit (kilpailu duuman kanssa, reformien varmistaminen) tuodaan esille. Kirjan ilmestymisestä johtuen uusista hallinnollisista alueista ei vielä ole laajempaa kuvasta. Viime aikojen sentralisaatiokehityksen tarkastelussa jää kaipaamaan hieman laajempaa näkökulmaa "sentralistit" vs. alueet -jaon ohelle. Esimerkiksi presidentti Putinin virtaviivainen laillisuuden vaatimus voidaan ymmärtää monien venäläisten odottamaksi järjestykseksi, jonka toivotaan vahvistavan kansalaisten oikeusturvaa, sillä perustuslain takaamien sosiaalisten oikeuksien toteutuminen alueilla on ollut 90-luvulla erilaista. Alueiden kovin erilaiset taloudelliset mahdollisuudet koetaan myös Venäjällä suurena ongelmana. Kirjoittajan esille tuoma oikeuslaitoksen merkityksen kasvu on eräs seuraus (tosin positiivinen sellainen) alueiden federatiivisen lainsäädännön vastaisista päätöksistä.

Toinen osa tarkastelee markkinatalouden kehittymisen edellytyksiä lainsäädännön valossa. Yksityistämishelmasta kuvataan päätöksenteon sekavat olosuhteet ja erilaiset kilpailevat tulokinnat oikeista valinnoista. Kirjoittajan mukaan massaprivatisoinnin toteuttamisesta puuttivat kaikki institutionaaliset edellytykset. Kirjan kuvaus eri eturyhmien toiminnasta tuona aikana selvittää, miksi privatisointiin yhdistetty demokratia menetti suosiotaan Venäjällä. Huomionarvoisia ovat analyysit nykyisten dysfunktioiden, kuten korruptioiden ja vinoutuneen johtamiskulttuurin juurista Neuvostoliiton järjestelmässä. Kirjoittajan yhteenvedona on, että uusien arvojen saatava kannatusta demokraatti-

sen oikeusvaltioperiaatteen pohjalta, muutoin niillä tuskin on merkitystä.

Yrityslainsäädäntöosuudessa kuvataan eri yritysmuodot vertaillen niitä mm. brittiläisiin ja saksalaisiin malleihin. Tämä vertaileva ote kiinnittää Venäjän tilanteen laajempaan kenttään. Kirjan mukaan nykyisessä toimintaympäristössä korostuu vahva side meneeseen neuvostojohtamiseen. Privatisointi ei johtanut omistamisten ja kontrollin eroon. Johtajia eivät kontrolloi toimivat osakemarkkinat, ja todellisia hintoja ei muodostu verkostojen virtuaalimarkkinoilla. Tuomioistuimia ei tällöin tulisi käyttää pääasiallisena kiistojen ratkaisupaikkana. Oikeusvaltion kannalta keskeisiä sen sijaan ovat kansalaisyhteiskunnan ja pienyrittäjyyden nousu, jotka tukevat myös toisiaan uudessa taloudessa.

**Anna-Liisa
Heusala-Pushnov**

Venäjän fasismi

Stephen D. Shenfield: Russian fascism: traditions, tendencies, movements. Armonk, New York: M.E., Sharpe, 2001. 336 s.

Aikanaan Birminghamissa tohtoriksi väitellyt ja nyky-Venäjän tutkimiseen erikoistunut Stephen D. Shenfield on julkaissut mielenkiintoisen ja samalla ajankohtaisen venäläistä fasismia käsittelevän teoksen *Russian fascism: traditions, tendencies, movements*.

Teos tarjoaa runsaasti empiiristä tietoa kiihkokansallisten venäläisten järjestöistä ja niiden aatteista. Ehkä yllättävin havainto on Venäjän ortodoksisen kirkon vah-

van fundamentalistisen siiven läheinen yhteistyö fasististen ja puolifasististen piirien kanssa. Yhteisistä toimintamalleista mainittakoon vaikkapa kirkon uudistamista ajavien ortodoksipappien teosten polttaminen kirjaroviolla.

Shenfield selostaa seikkaperäisesti ja vakuuttavalla tavalla Venäjän tunnetuinta fasistista liikettä *Ruskoje Natsional'noe Edinstvo* (RNE, Venäjän Kansallinen Yhtenäisyys), jonka puoliositilaalliset joukot univormuineen ja natsitervehdyksineen avustavat poliisia järjestyksen ylläpitämisessä eräissä Venäjän etelän kaupungeissa. Natseista on siellä tullut osa valtiovaltaa.

Shenfield tekee erittäin mielenkiintoisen johtopäätöksen Putinin valtaannousun yhteydessä syntyneestä vallan ja äärinationalististen opposition välisestä uudesta keskinäisyydestä.

Idäntutkimus palaa myöhemmin tarkemmin teemaan.

Thomas Parland

O.V.Kuusinen pääministerinä Stalinin tahdosta ja GPU:n armosta

Nikolai Baryšnikov & Vladimir Baryšnikov: Terijoen hallitus: Uusien asiakirjojen kertomaa. Helsinki: Johan Beckman Institute, 2001. 186 s.

Monelle suomalaistutkijalle tutut pietarilaiset vanhempi ja nuorempi Baryšnikov ovat hyödyntäneet uutta mielenkiintoista arkistoi-
neistoa tutkimuksessaan Otto Vil-

le Kuusisen Terijoen hallituksesta 1939-40. Teos vahvistaa sen, kuinka "ansiotonta arvonnousua" Kuusinen on saanut siitä, että hallitus on nimitetty hänen mukaansa ja kaiken lisäksi hallitukseksi.

Terijoen hallituksen syntyhistoria on tunnettu. Neuvostojohto päätti ratkaista luoteisrajallaan oleva Suomen ongelman sotilaallista voimaa käyttäen. Päätöksen ja myös suurimman osan hallituksen toimintaa koskevista ratkaisuista tekivät J. V. Stalin, ulkoasiain kansankomissaari Vjatseslav Molotov, Leningradin puoluejohtaja Andrei Ždanov ja puna-armeijan poliittisen ylihallinnon päällikkö (GPU) Lev Mehlis. Kuusisen rooli oli toimia Terijoen hallituksen valmisteluissa lähinnä puolivallattomana konsulttina. Itse hallituksellahan ei Terijoella muutaman kerran kokoontuessaan ollut mitään virkaa sitä lukuun ottamatta, että siitä tuli sekä henkilökohtaisesti Kuusiselle että laajemmin hänen edustamalleen suomalaiselle kommunismille häpeäleima.

Kremlissä tehdyn päätöksen jälkeen Leningradissa toimineet Mehlis, Ždanov ja sinne lähetetty Kuusinen hoitivat Terijoen hallituksen perustamisen valmistelun käytännön toimet. He laativat sen julistukset, joista Mehlis raportoi suoraan Stalinille. Myös Terijoen hallituksen kirjapaino perustettiin Mehlisin, toisin sanoen puna-armeijan GPU johdolla. Näiden kolmen lisäksi Molotovilla näyttää olleen tärkeä rooli prosessissa.

Baryšnikovien tyylistä voi olla montaa mieltä, mutta he ovat joka tapauksessa löytäneet uutta aineistoa, joka tarkentaa käsitystämme Terijoen hallituksen synthyistoriasta.

Markku Kangaspuro

Järjestelmät sortuvat mutta suomalais-ugrilainen kansatiede pysyy

Hanna Snellman: Khants' Time. Helsinki: Aleksanteri Institute, 2001. Kikimora Publications, Series B:23. 168 s.

Hallitsijat kaatuvat, järjestelmät sortuvat, mutta on jotakin mikä pysyy muuttumattomana, nimittäin Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen kansatiede. Tämän vaikutelman saa kun lukee Snellmanin teosta, joka tuntuu olevan kunnianosoitus Suomen kansatieteen perustajalle U.T. Sireliukselle ja samalla oppituolin nykyiselle haltijalle, Sireliuksesta väitöskirjan tehneelle professori Juhani U.E. Lehtoselle.

Tutkimuksessa kuvaillaan hantien asennetta aikaan ja historiaan 1890-luvulla analysoimalla Sireliuksen pääasiassa hantien kalastusta ja metsästäystä käsitteleviä muistiinpanoja. Käytettyjen lähteiden sekundaarisuutta perustellaan halulla pysytellä 1890-luvun hantien ajattelussa. Siten ei olisi tarpeen hyödyntää myöhemmin kerättyä aineistoa. Teoreettis metodologisesti perustelu on outo, varsinkin kun Snellman itsekin toteaa (tosin japanilaisiin viitaten) vanhojen myös aikaan liittyvien arvojen olevan erityisen pitkäkestoisia (s. 151-52). Tutkimus on kaksijakoinen. Toisaalta "luetaan uudelleen" Sireliusta Sireliuksen kenttämuistiinpanojen valossa ja toisaalta käsitellään hantien ajan käsityksiä.

Sirelius kentällä

Työ on pitkälti Sireliuksen muistiinpanojen esittelyä, mitä leimaa pyrkimys Sireliuksen tutkimusotteon "nykyaikaistamiseen". Muistiinpanoista tulee jonkin verran esille Sireliuksen asenteita,

joitakin metodologisia havaintoja ja käytännön vaikeuksia (hytyseset ja mäkäräiset, ihmisten epämiellyttävyyys).

Sirelius paljastuu epäsensitiiviseksi kenttätöntekijäksi: hän keräsi esineitä, valokuvasi ihmisiä vastoin näiden tahtoa ja pakkotti heitä näyttämään pyhiä paikkoja ym. Tämä on odotuksenmukaista arviota, mihin nykyinen postkoloniaalinen kritiikki, keskustelu alkuperäiskansojen kulttuurin omistusoikeudesta, kulttuuripääoman suojelusta yms. on lukijoita valmentanut. Snellman ryhtyy kuitenkin puolustamaan Sireliusta. Sirelius oli hänestä aikansa tyypillinen kansatieteilijä, eikä häntä tule "syyttää". Uudelleen arvioinnissa tuskin kuitenkaan on kyse syyttämisestä tai yksilötason moralisoinnista muutenkaan.

Vaikka Snellmanin mukaan Sireliusta ei voi arvostella nykyajan antropologiasta käsin, hän ryhtyy itse arvioimaan karkeimman mukaan vetoamalla Amerikan Antropologisen Seuran 1971 hyväksymään eettiseen koodistoon. Ei liene suurikaan tulos, ettei Sirelius noudattanut näitä koodeja. Tällä menetelmällä tuskin kukaan klassisen tai uudemmankaan ajan tutkijoista saisi puhtaita papereita.

Eikö Sireliusta olisi voitu hienosyisemmin sijoittaa osaksi ei ainoastaan suomalaista, vaan myös venäläistä etnografista tutkimustraditiota, mitä on viime aikoina arvioitu uudelleen kiinnostavasti. Varsinkin pohdinta tutkijoiden suhteesta Venäjän pieniin vähemmistökansoihin asettuu kauniisti postkoloniaaliseen kritiikkiin. Nyt käsittely ei tuo kovin paljon lisää Lehtosen perus-